

JEL Classification: C53, F41, F43, L26

Кривов'язюк Ігор, к.е.н., професор
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-8801-4700>
igor.kryvovjazyuk@lntu.edu.ua

Kryvovjazyuk Igor, Candidate of Economic Sciences, Professor
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-8801-4700>
igor.kryvovjazyuk@lntu.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

У цій статті розкрито особливості розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів. Метою дослідження є аналізування перспектив розвитку підприємництва в глобальному та національному вимірах. Критичний аналіз змісту наукової літератури вчених сучасності, роботи яких присвячено актуальним питанням вивчення особливостей розвитку підприємництва в умовах сучасних викликів вказує на недостатність їх вивчення в період поширення пандемії Covid-19 та розгортання Росією війни проти України. Актуальність досліджуваної тематики зумовлена важливістю вивчення тенденцій розвитку підприємництва, факторів, що визначають його перспективність в глобальному та національному вимірах. Методологічну основу дослідження становить сукупність наступних методів, спрямованих на вирішення відповідних завдань: аналізу та групування – для розподілу країн світу за напрямками управління розвитком підприємництва, за рівнем ВВП на душу населення; опитування – для розподілу країн світу за наявними можливостями започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців, рівнем підприємницької активності на ранніх стадіях відкриття бізнесу, ступенем врахування підприємцями соціальних наслідків, ознайомленням підприємців з цілями сталого розвитку; методи аналізу, табличний та відносних різниць – при визначенні стану підприємництва в Україні; картографічний та графо-аналітичний – при визначенні перспективних очікувань бізнесу в Україні на 2023 р.; узагальнення та аналітичний – при зведенні висновків і рекомендацій щодо отриманих даних досліджень. Наукову новизну результатів дослідження становить науково-методичний підхід, застосування якого дозволяє отримати сукупність висновків щодо перспективності подальшого розвитку підприємництва в глобальному та національному вимірах і які можуть слугувати основою розробки подальших рекомендацій зі стимулювання його розвитку. Отримані результати дослідження можуть бути корисними для підприємницьких структур і державних органів, які переслідують власні цілі при визначенні перспективності підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: підприємництво, управління розвитком підприємництва, економічний аналіз, фактори перспективності розвитку підприємництва, світ, Україна.

PROSPECTS OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES: GLOBAL AND NATIONAL DIMENSIONS

The article reveals the characteristics of entrepreneurship development in the conditions of modern challenges. The aim of the research is to analyze the prospects of entrepreneurship development in both global and national dimensions. A critical analysis of the content of scientific literature of modern scientists, whose works are dedicated to the study of the peculiarities of entrepreneurship development in the conditions of modern challenges, indicates the insufficiency of their study in the period of the Covid-19 pandemic and the escalation of Russia's war against Ukraine. The relevance of the researched topic is determined by the importance of studying the trends in entrepreneurship development and the factors that determine its prospects in both global and national dimensions. The methodological basis of the research is a set of the following methods aimed at solving the respective tasks: analysis and grouping – for the distribution of the countries worldwide based on directions of entrepreneurship development management, according to the level of GDP per capita; survey – for the distribution of countries worldwide based on the opportunities for starting own business in the next 6 months, level of entrepreneurial activity at the early stages of business establishment, consideration of social consequences by entrepreneurs, and familiarity of entrepreneurs with the goals of sustainable development; methods of analysis, tabular and relative differences methods – for determining the state of entrepreneurship in Ukraine; cartographic and graph-analytical – for determining prospective business expectations in Ukraine in 2023; generalization and

analytical methods – for summarizing conclusions and recommendations regarding the obtained research data. The scientific novelty of the research results is a scientific-methodical approach. The application of the approach allows obtaining a set of conclusions regarding the prospects of the further development of entrepreneurship in global and national dimensions. These findings can serve as a basis for developing further recommendations to stimulate its development. The obtained research results can be valuable for entrepreneurial structures and government organizations that pursue their own objectives in assessing the prospects of entrepreneurial activities in the conditions of modern challenges.

Key words: *entrepreneurship, entrepreneurship development management, economic analysis, factors of entrepreneurship development prospects, world, Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підприємництво ось вже тривалий період часу відіграє глобальне значення для суспільства в цілому та для кожної національної економіки зокрема. Завдяки ньому створюються нові робочі місця та отримуються доходи, відбувається перетворення ідей в нові товари та послуги, прискорюються структурні зміни та поліпшується життя. Підприємництво виступає і як ключовий каталізатор економічного розвитку країн світу, і як рушійна сила економічного відновлення: від наслідків вже минулої пандемії Covid-19, потрясінь в результаті війни між Росією та Україною та пов'язаними з ними ланцюгами поставок тощо. Вивчення його ролі, викликів і перспектив важливе у будь-який час, але особливо значиме у час криз, коли найважливіше забезпечити ефективне прийняття рішень.

Дане дослідження виконано в межах науково-дослідної теми «Управлінські інновації в методології вирішення проблем розвитку підприємництва та забезпечення досконалості бізнесу» (№ д/р: 0121U108254).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню стану та тенденцій розвитку підприємництва як в глобальному, так і національному вимірі вченими сучасності приділено значну увагу. Системне уявлення про сутність та атрибути сучасного підприємництва сприяє формуванню підприємницького світогляду (*Пашко та ін., 2019*), що забезпечує більш науково обгрунтоване аналізування проблем та перспектив його розвитку. Вивчення особливостей здійснення підприємництва у різних сферах виробництва та торгівлі (*Ковальська та Кривов'язюк, 2018*) виокремлює специфіку його реалізації, однак не дозволяє узагальнити тенденції розвитку, аналіз специфіки розгортання яких встановлює перспективність розвитку цієї сфери. Водночас, ключові тренди сучасності зумовлюють зміну звичайного підходу до аналізу стану підприємництва. Найчастіше до їх числа відносять технологічні, організаційні, бізнесові та особистісні зміни, освітні та компетентнісні зміни підприємців (*Jafari-Sadeghi та ін., 2020*), проте останнім часом до них стали відносити виклики глобального середовища господарювання (*Причена та Руда, 2019*), й зокрема поширення пандемії Covid-19 (*Аратовська, 2023*) та розгортання Росією війни проти України (*Кривов'язюк, 2022*). Враховуючи той факт, що сучасні виклики зумовлюють потребу в докорінній зміні підходів до ведення бізнесу, що призводить до глибоких зсувів у розрізі структурних особливостей підприємництва, дослідження тенденцій розвитку підприємництва та факторів, що визначають його перспективність в глобальному та національному вимірах, є важливим і необхідним процесом.

Метою статті є аналізування перспектив розвитку підприємництва в глобальному та національному вимірах. Для досягнення поставленої мети в статті вирішено наступні завдання: зведено та проаналізовано розподіл країн світу за напрямками управління розвитком підприємництва, за рівнем ВВП на душу населення, за факторами, що визначають перспективність розвитку підприємництва в глобальному вимірі; проаналізовано стан і перспективи розвитку підприємництва в Україні.

Методологія та методи дослідження. Теоретичною основою даного дослідження є наукові положення теорій підприємництва та економічного аналізу. Для

вирішення визначених у роботі завдань використано методи: аналізу та групування – для розподілу країн світу за напрямками управління розвитком підприємництва, за рівнем ВВП на душу населення; опитування – для розподілу країн світу за наявними можливостями започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців, рівнем підприємницької активності на ранніх стадіях відкриття бізнесу, ступенем врахування підприємцями соціальних наслідків, ознайомленням підприємців з цілями сталого розвитку; методи аналізу, табличний та відносних різниць – при визначенні стану підприємництва в Україні; картографічний та графо-аналітичний – при визначенні перспективних очікувань бізнесу в Україні на 2023 р.; узагальнення та аналітичний – при зведенні висновків і рекомендацій щодо отриманих даних досліджень.

Статистичною основою отриманих результатів слугували дані Global Entrepreneurship Monitor 2022/2023 (Bosma & Kelley, 2019; Global Entrepreneurship Monitor, 2023) та дані щодо ділових очікувань підприємств України, оприлюднені державними установами (Державна служба статистики України, 2023; Національний банк України, 2023).

Результати досліджень, поданих у даній статті, було оприлюднено на міжнародній науково-практичній конференції «Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку» (Кривов'язюк, 2023).

Результати. Сучасний світ підприємництва формує три основні напрямки управління розвитком: управління факторами розвитку (I тип), управління ефективністю (II тип) та управління інноваціями (III тип). Результати досліджень демонструють, що найбільшого розвитку підприємництва досягли країни, що використовували управління III типу (табл. 1).

Таблиця 1. Світ підприємництва за напрямками управління розвитком

Регіони світу	Управління факторами розвитку (I тип)	Управління ефективністю (II тип)	Управління інноваціями (III тип)
Африка	Того, Мадагаскар	Марокко, Єгипет, Туніс, Південна Африка	
Азія та Океанія	Індія, Казахстан	Китай, Індонезія, Іран, Ліван, Оман, Малайзія, Саудівська Аравія, Таїланд, В'єтнам	Австралія, Ізраїль, Катар, Республіка Корея, Тайвань, ОАЕ, Японія
Латинська Америка та Карибські острови	Венесуела	Аргентина, Бразилія, Чилі, Колумбія, Уругвай, Еквадор, Гватемала, Мексика, Панама, Перу, Еквадор	Пуерто-Ріко
Європа		Болгарія, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Латвія, Польща, Румунія, Словаччина, Сербія, Україна	Кіпр, Естонія, Греція, Франція, Ірландія, Німеччина, Італія, Люксембург, Іспанія, Іспанія, Нідерланди, Норвегія, Словенія, Швеція, Великобританія, Швейцарія, Австрія
Північна Америка		Мексика	Канада, США

Джерело: зведено автором на основі (Bosma & Kelley, 2019; Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

Це переконливо доводить той факт, що для більшості з тих країн, які для розвитку підприємництва реалізують управління інноваціями, рівень ВВП на душу населення мінімально складає від 20 до 40 тис. дол на рік (Тайвань, Греція) або ж значно вище (табл. 2). Водночас, це означає, що такі країни активно використовують для розвитку підприємництва економіку знань, приділяючи значну увагу впровадженню

технологічних, організаційних, бізнесових і особистісних змін, сприяючи подоланню викликів і проблем розвитку підприємництва.

Таблиця 2. Світ підприємництва за рівнем ВВП на душу населення

Рівень С, менш як 20 тис. дол. на рік	Рівень В, від 20 до 40 тис. дол. на рік	Рівень А, понад 40 тис. дол. на рік
Бразилія, Венесуела, Гватемала, Єгипет, Індія, Індонезія, Іран, Китай, Колумбія, Марокко, ПАР, Того, Туніс, Україна	Аргентина, Греція, Латвія, Мексика, Оман, Панама, Польща, Пуерто-Рико, Румунія, Сербія, Словаччина, Тайвань, Угорщина, Уругвай, Хорватія, Чилі	Австрія, Великобританія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Канада, Катар, Кіпр, Литва, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, ОАЕ, Республіка Корея, Саудівська Аравія, Словенія, США, Франція, Швеція, Швейцарія, Японія

Джерело: зведено автором на основі (Bosma & Kelley, 2019; Global Entrepreneurship Monitor, 2023)

Поширення пандемії Covid-19 стало справжнім викликом для підприємництва та, водночас, відкрило відлік формуванню нових можливостей бізнес-розвитку. Для багатьох компаній світу джерелом успіху та адаптації бізнесу до будь-яких форс-мажорів стала його диверсифікація. Цифровізація бізнесу стала одним із найважливіших напрямків його розвитку. Циркулярні бізнес-моделі стали можливістю для компаній, що прагнули збільшити власні конкурентні переваги, зберегти частку ринку, забезпечити синергію власних цілей і цілей суспільства (Кривов'язук, 2023).

Ще одним викликом для розвитку підприємництва у світі та в Україні стало зазіхання російських агресорів на територіальну цілісність української держави. В умовах воєнної економіки підприємництво потребувало швидкого переходу процесів і технологій на найбільш сучасні та інноваційні цифрові, впроваджені в систему управління з метою оптимізації бізнес-процесів, отримання доданої вартості та, що найважливіше, забезпечення інформаційної захищеності бізнесу, релокації та диверсифікації бізнесу, надання державних гарантій (Кривов'язук, 2022). Водночас було повністю порушено ланцюги поставок сільськогосподарської продукції морським транспортом, що потребувало трансформації бізнес-відносин між Україною та країнами світу.

Сьогодні розвиток підприємництва потерпає не лише від наслідків криз і потрясень, вплив яких ще досить довго позначатиметься на економічному розвитку країн, зокрема й на зниженні доходів домогосподарств. Серед вагомих перепон на шляху його розвитку страх невдачі, скорочення можливостей для створення бізнесу, переміщення центрів підприємницької активності в країни Латинської Америки та Карибського регіону, зникнення залежності між рівнем підприємницької діяльності на ранній стадії та розвитком людського капіталу, скорочення підприємницької активності, хибне розуміння соціальних та екологічних наслідків при прийнятті стратегічних рішень щодо майбутнього бізнесу, погіршення умов щодо створення нових робочих місць. В той же час, все частіше бізнес започатковується молодими людьми у віці 18-34 років (Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

Подоланню викликів і проблем розвитку підприємництва сприяла трансформація лідерства, у тому числі й підприємницького, у лідерство свідомого впливу, основними характеристиками якого є надання переваги суспільним інтересам, соціальна ідентичність лідера, свідоме прийняття цілей та засобів їх досягнення, ініціативність та активність, інноваційність і креативність, стратегічне бачення, широкий світогляд соціо-екологічного спрямування, здатність бачення підприємницьких можливостей тощо (Britchenko та ін., 2018).

Перспективність розвитку підприємництва в глобальному вимірі визначається можливостями започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців, рівнем підприємницької активності, ступенем вмотивованості та відповідальності бізнесу, відповідності цілям сталого розвитку.

Дослідження демонструє (рис. 1) найвищі можливості започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців (станом на 2022 рік) в таких країнах світу як Саудівська Аравія (90%), Катар (81%), Швеція, Оман та Індія (76-77%), Норвегія (73%), Польща та ОАЕ (72%). Тоді як найнижча в Японії (лише 12-13%). Значною мірою такі результати визначаються рівнем сформованості соціальних і культурних засад розвитку підприємницьких знань.

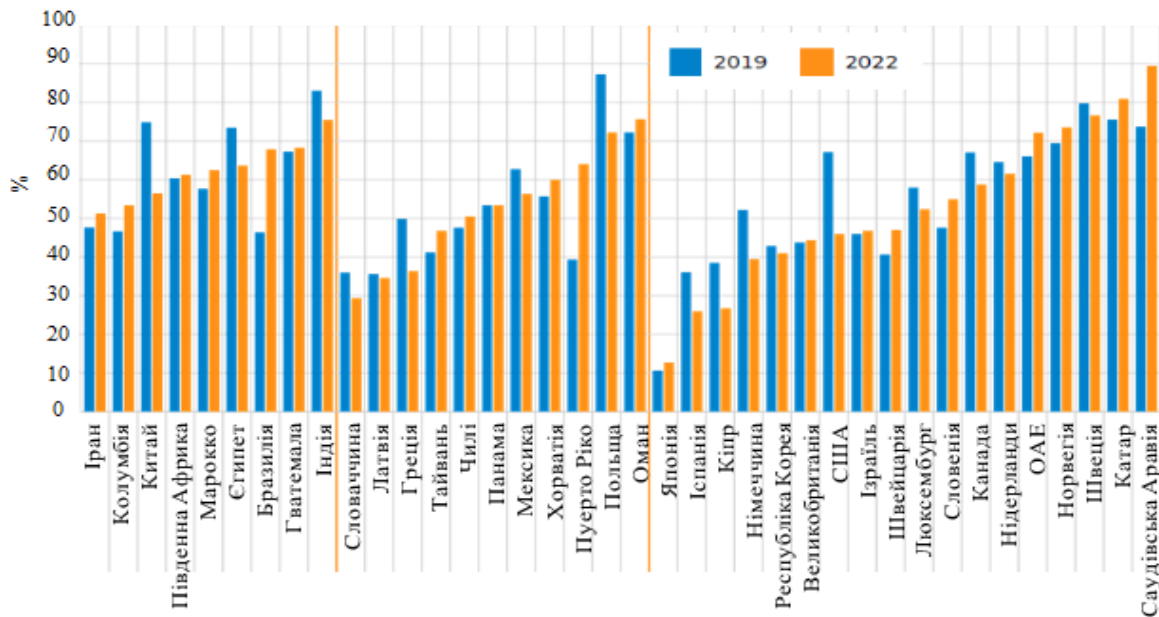

Рис. 1. Можливості започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців в країнах світу

Джерело: зведено автором на основі (Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

Рівень підприємницької активності на ранніх стадіях відкриття бізнесу в різних країнах світу (рис. 2) демонструє впродовж 2019-2022 рр. значне зниження в Марокко, Польщі, Греції, Кіпрі, Ізраїлі, та навпаки, зростання в таких країнах як Іран, Гватемала, ОАЕ, а також високий рівень показника в Колумбії, Панамі та Чилі. Для європейських країн характерна певна стабілізація підприємницької активності, що зумовлено зміщенням центрів інвестиційної привабливості в світі, військовою агресією та необхідністю допомоги Україні, низкою інших факторів. Загальний рівень даного показника підкреслює динамічне зростання підприємницької активності в країнах Латинської Америки та Карибського регіону.

Розвиток підприємництва також визначає ступінь вмотивованості та відповідальності першовідкривачів бізнесу. Є багато причин, чому люди обирають підприємництво. Особисте рішення про створення бізнесу може бути продуктом бажання або ж результатом декількох мотивів, включаючи пошук збагачення, забезпечення кар'єри, особистісного вдоволення тощо. Бізнес можуть започатковувати, відчуючи відповідальність за зміну світу, щоб зробити його кращим, всеосяжнішим або більш значущим. Все це є абсолютно вагомими причинами у світі, де мало впевненості і заспокоєння. Початок бізнесу вже не є прерогативою заможних чи добре освічених. Зважаючи на сказане вище, почати бізнес – це перемога впевненості, триумф

надії перед досвідом, це один з небагатьох способів зміни своєї долі і, можливо, рух світу у трохи кращому напрямку.

Більшість підприємців значну увагу приділяють врахуванню соціальних наслідків розвитку підприємництва (рис. 3). Слід відзначити, що такі показники є вищими в країнах з нижчим рівнем доходу на душу населення.

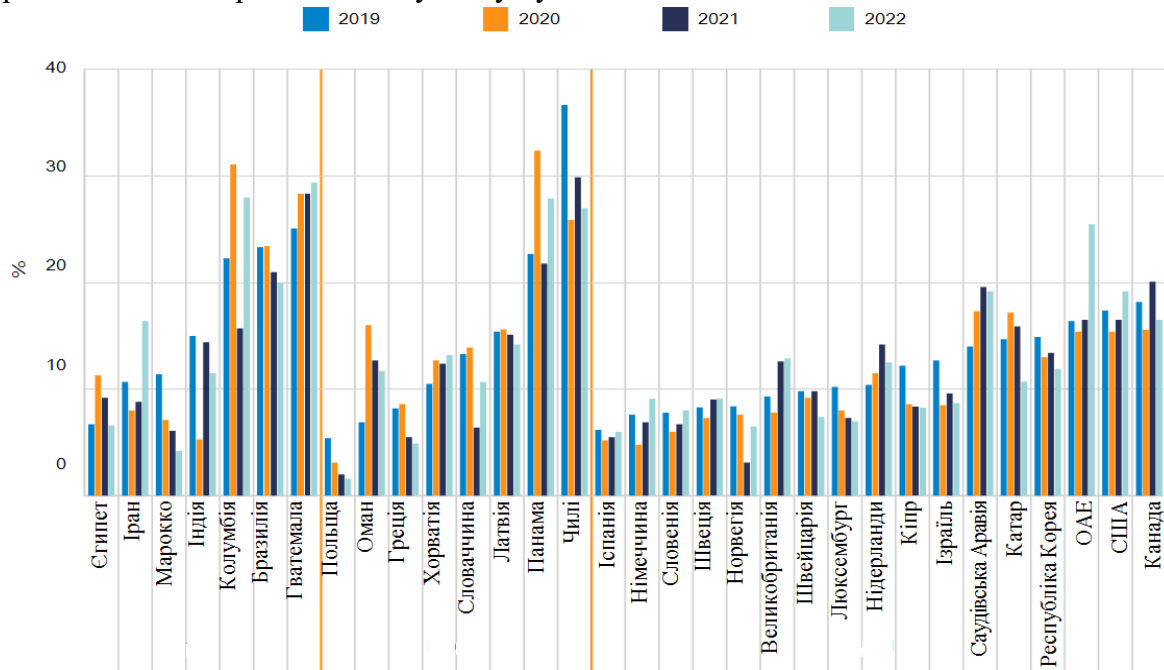

Рис. 2. Рівень підприємницької активності на ранніх стадіях відкриття бізнесу в країнах світу

Джерело: зведено автором на основі (Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

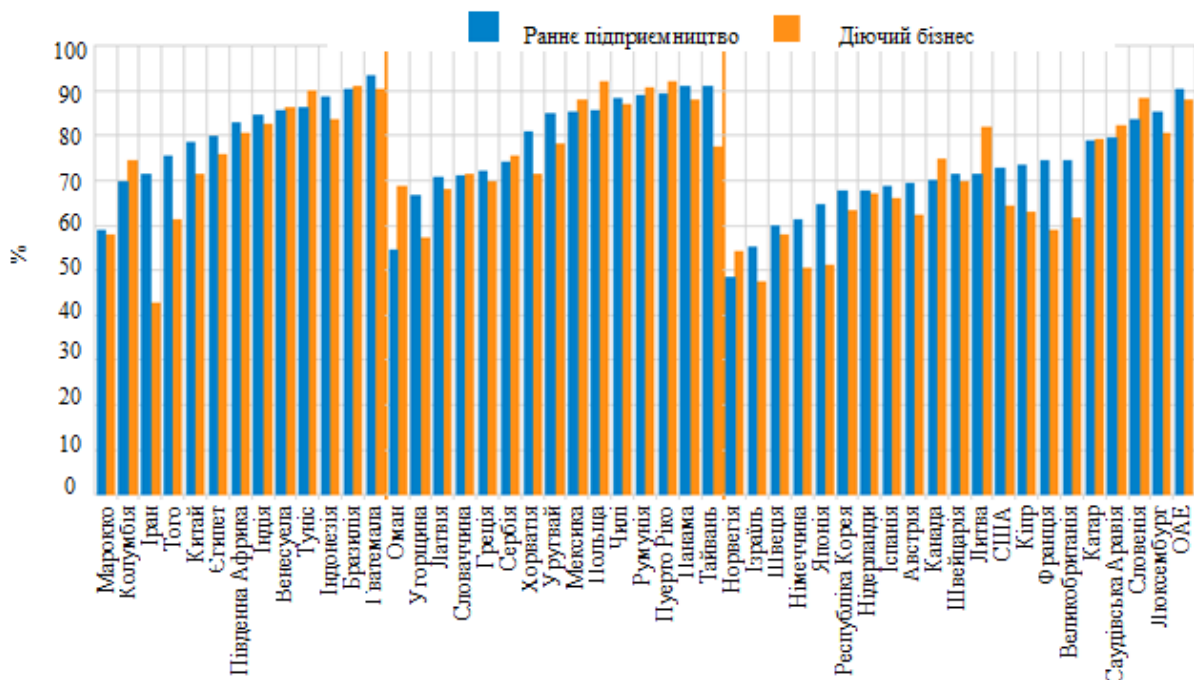

Рис. 3. Ступінь врахування підприємцями соціальних наслідків в країнах світу

Джерело: зведено автором на основі (Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

Воднораз, неможливо йти осторонь сучасним тенденціям економічного розвитку, лишаючи в стороні цифровізацію бізнесу, науково-технічний прогрес, інноваційність. Аналіз існуючих світових тенденцій розвитку підприємництва показав, що країни прагнуть посилити вплив інновацій на власне виробництво. Це визначають такі фактори як НТП, швидке старіння продукції та вихід її з ринку, жорстка конкурентна боротьба, скорочення часу на продукування та виробництво інноваційних продуктів і товарів. Безумовно, все це актуально й для української економіки.

Сучасне підприємництво існує не лише для створення нових робочих місць, доходів та доданої вартості, а все частіше покликане вирішувати соціальні та екологічні проблеми в контексті досяжності цілей сталого розвитку. Воднораз, досить низьким є ступінь ознайомлення підприємців з цілями сталого розвитку (рис. 4), що вказує на певний розрив між цілями глобальної політики та розвитку підприємництва як такого.

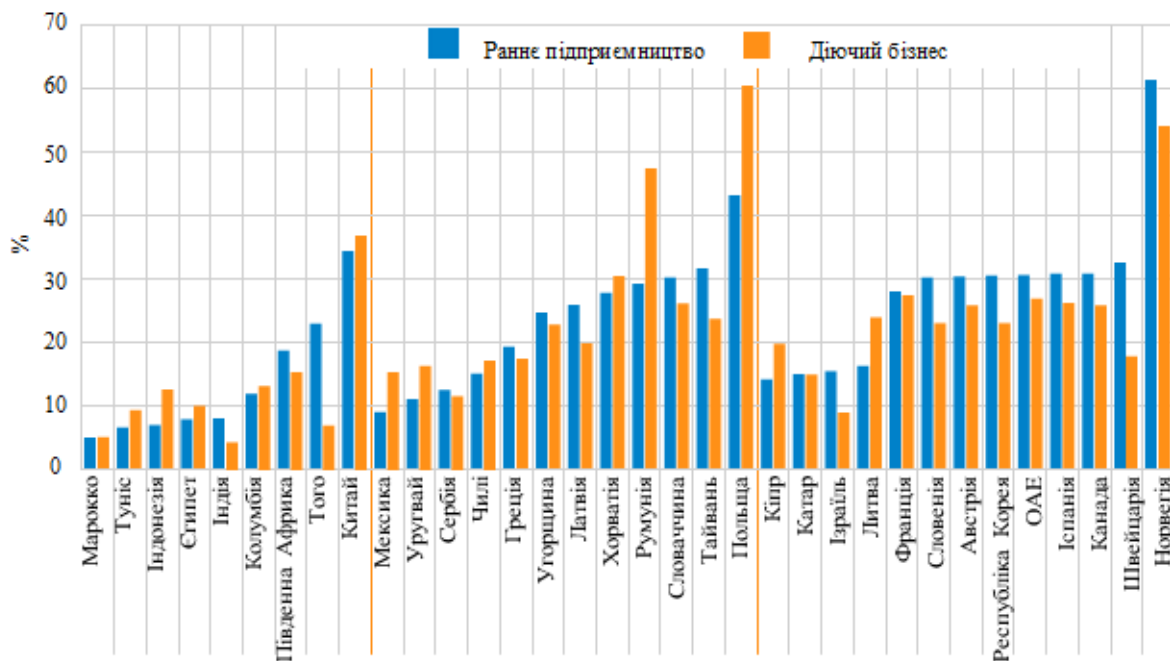

Рис. 4. Ступінь ознайомлення підприємців з цілями сталого розвитку в країнах світу
Джерело: зведено автором на основі (Global Entrepreneurship Monitor, 2023).

Останні дані свідчать про те, що нові підприємці все більше враховують наслідки для навколишнього середовища у прийнятті рішень. Нові підприємства особливо важливі не лише для того, що вони пропонують зараз, але особливо для їх потенціалу з високим зростанням. Слід відзначити й вагомість застосування нових ідей в продуктах та процесах. Проте, дуже мало нових підприємств впроваджували будь-які товари, послуги, процеси чи процедури, які були новими для світу. Враховуючи високі витрати на НДДКР та поточні показники інфляції, це викликає значні труднощі на шляху впровадження від ідеї до реалізації нової продукції на ринку. Значна експортна орієнтованість є ще однією можливістю для розвитку бізнесу.

Варто відзначити, що сучасне підприємництво в глобальному вимірі демонструє високий рівень успішності подолання наслідків поширення пандемії Covid-19.

Вітчизняне підприємництво не стоїть осторонь перетворень, приймаючи в них активну участь (табл. 3). Зокрема, бачимо, що поширення пандемії вплинуло виключно на скорочення кількості суб'єктів господарювання, тоді як кількість підприємств, кількість зайнятих працівників, обсяги реалізованої продукції та прибутків зростали. Однак, розпочата активна військова агресія значною мірою погіршила можливості

здійснення підприємницької діяльності. Зокрема, за даними 2022 р. щодо розвитку бізнесу, 31,7% підприємств повністю чи частково припинили роботу, втрачено 31,2% обороту МСП, наявні нестача коштів і зниження платоспроможності клієнтів і т. і., проте 8,9% підприємств показали зростання порівняно з довоєнним періодом, ще стільки ж вийшли на показники 2021 р.

Таблиця 3. Розвиток підприємництва в Україні в період 2018-2021 рр.

Показники	Період дослідження				Відносне відхилення, %		
	2018	2019	2020	2021	2019 до 2018	2020 до 2019	2021 до 2020
Кількість суб'єктів господарювання, од.	1839593	1941625	1973577	1956248	5,55	1,65	-0,88
Кількість зайнятих працівників, тис.осіб	8532,4	9017,8	8931,9	8936,1	5,69	-0,95	0,05
Обсяг реалізованої продукції, млрд. грн	9966,8	10524,1	11062,3	14989,8	5,59	5,11	35,50
Кількість діючих підприємств, од.	44425	47679	47806	49059	7,32	0,27	2,62
Кількість зайнятих працівників, тис.осіб	5959,5	6407,5	6366,1	7958,2	7,52	-0,65	25,01
Обсяг виробленої продукції, млрд. грн	5626,5	6301,4	6508,2	...	12,00	3,28	...
Прибуток до оподаткування, млрд. грн	1266,4	869,6	674,0	1266,5	-31,33	-22,49	87,91

Джерело: зведено автором на основі (Державна служба статистики України, 2023).

Очікування бізнесу в Україні на 2023 р. вказують на подальше падіння обсягів виробництва на рівні 25% (рис. 5), а аналіз складових інтегрального показника демонструє подальше скорочення персоналу, обсягів реалізації, інвестування, погіршення фінансово-економічного стану підприємств. Однак, очікування бізнесу поліпшились порівняно з датою початку повномасштабної війни на території України.

Очікування щодо змін обсягів виробництва товарів і послуг в Україні в наступні 12 місяців за областями

Динаміка очікувань щодо зміни обсягів виробництва товарів і послуг в Україні в наступні 12 місяців, відсоток відповідей

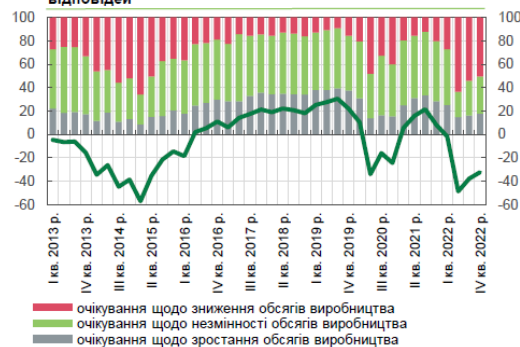

Рис. 5. Очікування бізнесу в Україні на 2023 р.

Джерело: зведено автором на основі (Національний банк України, 2023).

Перспективність розвитку підприємництва у національному вимірі в умовах воєнного стану визначатимуть:

- подальша модернізація бізнес-діяльності в напрямку впровадження цифрових технологій, що поліпшить взаємодію бізнесу з клієнтами, партнерами, персоналом, урядом і суспільством, сприятиме вирішенню проблем з кібербезпекою та конфіденційністю інформації;

- необхідна державна підтримка бізнесу та зниження негативного впливу наслідків погіршення економічного стану країни, що повинна передбачати підтримку

цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу, пільгове кредитування розвитку мікро, малого та середнього підприємництва, надання державних гарантій та податкових пільг на час воєнного стану;

– забезпечення трансформації моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності шляхом стимулювання експортної орієнтації підприємницьких структур і зниження негативного впливу критичних ризиків на її ефективність.

Висновки. Сучасне підприємництво досягає високого рівня розвитку завдяки управлінню інноваціями та ефективністю, проте його перспективність нині визначається ступенем його адаптивності до зовнішніх викликів, ключовими серед яких сьогодні є наслідки поширення пандемії Covid-19 та розгортання Росією війни проти України.

Аналіз перспективності розвитку підприємництва в глобальному вимірі виявив її залежність від можливостей започаткування власного бізнесу в найближчі 6 місяців, рівня підприємницької активності, ступеня вмотивованості та відповідальності бізнесу, відповідності цілей розвитку підприємництва цілям сталого розвитку. Встановлено, що для тих країн, які для розвитку підприємництва реалізують управління інноваціями, рівень ВВП на душу населення мінімально складає від 20 до 40 тис. дол на рік і вище. Водночас, більшу увагу врахуванню соціальних наслідків розвитку підприємництва приділяють в країнах з нижчим рівнем доходу на душу населення. Рівень підприємницької активності на ранніх стадіях відкриття бізнесу найвищі показники нині демонструє в країнах Латинської Америки та Карибського регіону. В національному вимірі бачимо, що Україна демонструє порівняно нижчі показники розвитку підприємництва та не належить до числа перспективних як з позицій привабливості бізнесу, так і з наявних темпів його зростання. Однак, слід відзначити швидке відновлення розвитку підприємництва у світі після завершення поширення пандемії Covid-19 та поступове покращення його показників в Україні, зважаючи на військові дії на її території.

Цілком справедливо стверджувати, що розвиток підприємництва має значну перспективність у тих країнах світу, де для цього створено відповідні можливості та наявний високий рівень підприємницької активності, вмотивованості та відповідальності бізнесу характеризують високі показники. Для України про перспективність розвитку підприємництва можна буде говорити виключно після завершення війни, хоча й тут Україна демонструє швидкі темпи цифровізації бізнесу та диверсифікації та релокації виробничих потужностей, що вказує на значні можливості розвитку підприємництва.

Авторські внески

Концептуалізація: Кривов'язюк Ігор

Зберігання даних: Кривов'язюк Ігор

Формальний аналіз: Кривов'язюк Ігор

Придбання фінансування: Кривов'язюк Ігор

Розслідування: Кривов'язюк Ігор

Методика: Кривов'язюк Ігор

Адміністрація проекту: Кривов'язюк Ігор

Ресурси: Кривов'язюк Ігор

Нагляд: Кривов'язюк Ігор

Підтвердження: Кривов'язюк Ігор

Візуалізація: Кривов'язюк Ігор

Написання: Кривов'язюк Ігор

Список бібліографічного опису:

1. Аратовська, І.А. (2023). Структурні тренди глобального підприємництва в контексті сучасних екзогенних викликів. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (випуск 74): матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф.* (6-7 лютого 2023 р.). Тернопіль: ФОП Шпак В.Б.

2. Державна служба статистики України (2023). Діяльність підприємств. Розвиток підприємництва. Показники діяльності суб'єктів господарювання. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.03.2023 р.).
3. Ковальська, Л.Л., & Кривов'язюк, І.В. (2018). Підприємництво і торгівля. Київ: Видавничий дім «Кондор».
4. Кривов'язюк, І.В. (2022). Комплексний підхід в управлінні підприємницькими структурами в умовах воєнної економіки. *Соціально-компетентне управління та безпека підприємницьких структур в умовах воєнної економіки: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (28-29 жовтня 2022 р.)*. Луцьк: СПД Гадак Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф».
5. Кривов'язюк, І.В. (2023). Виклики та перспективи розвитку сучасного підприємництва в глобальному та національному вимірах. *Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (18–19 трав. 2023р.)*. Луцьк: ВІП ЛНТУ.
6. Національний банк України (2023). Ділові очікування підприємств України. I квартал 2023 року. Департамент статистики та звітності. Випуск № 1 (69). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BOS_2023-Q1.pdf?v=4 (дата звернення: 24.05.2023).
7. Пашко П.В., Лазебник Л.Л., Кіндзерський Ю.В. та ін. (2019). *Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку*. Ірпінь: Ун-т держ. фіск. служби України.
8. Причепя, І.В., & Руда, Л.П. (2019). Сучасні тенденції та перспективи розвитку підприємницького сектору економіки України. *Економічний простір*, 143, 67-80.
9. Bosma, N., & Kelley, D. (2019). *Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2018-2019*. Gráfica Andes, Chile: The Korea Entrepreneurship Foundation.
10. Britchenko, I. G., Kryvoviazziuk, I. V., & Smerichevskyi, S. F. (2018). Transformation of entrepreneurial leadership in the 21st century: prospects for the future. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Atlantis Press: Proceedings of the 2nd International Conference on Social, economic, and academic leadership (ICSEAL 2018), vol. 217.
11. Global Entrepreneurship Monitor (2023). *Global Entrepreneurship Monitor 2022/2023 Global Report: Adapting to a "New Normal"*. London: GEM.
12. Jafari-Sadeghi, V., Kimiagari, S., & Biancone, P. P. (2020). Level of education and knowledge, foresight competency and international entrepreneurship: A study of human capital determinants in the European countries. *European Business Review*, 32 (1), 46-68.

References:

1. Aratovska, I.A.(2023). Strukturni trendy hlobalnoho pidpriemnytstva v konteksti suchasnykh ekzohennykh vyklykiv. Informatsiine suspilstvo: tekhnolohichni, ekonomichni ta tekhnichni aspekty stanovlennia (vypusk 74): materialy Mizhnar. nauk. internet-konf. (6-7 liutoho 2023 r.). Ternopil: FOP Shpak V.B. [in Ukrainian].
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023). Diialnist pidpriemstv. Rozvytok pidpriemnytstva. Pokaznyky diialnosti subiektiv hospodariuvannia. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed: 05.03.2023 p.).
3. Kovalska, L.L., & Kryvoviazziuk, I.V. (2018). Pidpriemnytstvo i torhivlia. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kondor» [in Ukrainian].
4. Kryvoviazziuk, I.V. (2022). Kompleksnyi pidkhid v upravlinni pidpriemnytskymy strukturamy v umovakh voiennoi ekonomiky. Sotsialno-kompetentne upravlinnia ta bezpeka pidpriemnytskykh struktur v umovakh voiennoi ekonomiky: materialy I Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (28-29 zhovtnia 2022 r.). Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia «Volynpolihraf». [in Ukrainian].
5. Kryvoviazziuk, I.V. (2023). Vyklyky ta perspektyvy rozvytku suchasnoho pidpriemnytstva v hlobalnomu ta natsionalnomu vymirakh. Pidpriemnytstvo ta torhivlia: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku: Materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (18–19 trav. 2023r.). Lutsk: VIP LNTU. [in Ukrainian].
6. Natsionalnyi bank Ukrainy (2023). Dilovi ochikuvannia pidpriemstv Ukrainy. I kvartal 2023 roku. Departament statystyky ta zvitnosti. Vypusk 1 (69). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BOS_2023-Q1.pdf?v=4 (Accessed: 24.05.2023).
7. Pashko P.V., Lazebnyk L.L., Kindzerskyi Yu.V. ta in. (2019). Pidpriemnytstvo v epokhu hlobalnykh transformatsii: vyklyky ta perspektyvy rozvytku. Irpin: Un-t derzh. fisk. sluzhby Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Prychepa, I.V., & Ruda, L.P. (2019). Suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytskoho sektoru ekonomiky Ukrainy. *Ekonomichniy prostir*, 143, 67-80. [in Ukrainian].
9. Bosma, N., & Kelley, D. (2019). *Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2018-2019*. Gráfica Andes, Chile: The Korea Entrepreneurship Foundation.
10. Britchenko, I.G., Kryvoviazziuk, I.V., & Smerichevskyi, S.F. (2018). Transformation of entrepreneurial leadership in the 21st century: prospects for the future. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Atlantis Press: Proceedings of the 2nd International Conference on Social, economic, and academic leadership (ICSEAL 2018), vol. 217.
11. Global Entrepreneurship Monitor (2023). *Global Entrepreneurship Monitor 2022/2023 Global Report: Adapting to a "New Normal"*. London: GEM.
12. Jafari-Sadeghi, V., Kimiagari, S., & Biancone, P. P. (2020). Level of education and knowledge, foresight competency and international entrepreneurship: A study of human capital determinants in the European countries. *European Business Review*, 32 (1), 46-68.

Дата подання публікації 20.06.2023 р.